

Esence, zákony a věda mezi Descartem a Leibnizem

J. Palkoska, ZS 2018

handout 12, 6. 12. 2018

I

Leibnizův argument proti substanciálnosti matérie:

(1) $\forall x(\neg(x \text{ je UPS}) \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

(2) $\forall x(x \text{ je dělitelné} \rightarrow \neg(x \text{ je UPS}))$

tudíž

(3) $\forall x(x \text{ je dělitelné} \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

(4) $\forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow x \text{ je dělitelné})$

tudíž

(5) $\forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow \neg(x \text{ je substance}))$

UPS = jednota o sobě (*Unitas Per Se*)

II

Leibniz, Descartes:

(4) $\forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow x \text{ je dělitelné})$

Spinoza, Gassendi:

$\neg(4) \neg \forall x(x \text{ je materiální} \rightarrow x \text{ je dělitelné}), \text{ tj. } \exists x(x \text{ je materiální} \wedge \neg(x \text{ je dělitelné}))$

Spinoza: na úrovni substance a atributu nedělitelnost, na úrovni konečných modů dělitelnost

Gassendi: na úrovni atomů nedělitelnost, na úrovni agregátů atomů dělitelnost

III

Leibniz:

(3*) $\forall x(x \text{ je substanciální} \rightarrow \neg(x \text{ je dělitelné}))$.

(4) Matérie je dělitelná.

tudíž

(5*) $\neg(\text{matérie je substanciální})$.

Spinoza:

(3*) $\forall x(x \text{ je substanciální} \rightarrow \neg(x \text{ je dělitelné}))$.

$\neg(5^*)$ Matérie je substanciální.

tudíž

$\neg(4) \neg(\text{matérie je dělitelná})$.

Descartes:

(4) Matérie je dělitelná.

¬(5*) Matérie je substanciální.

tudíž

¬(3*) ¬∀x(x je substanciální → ¬(x je dělitelné)).

IV

x je *jedno o sobě* =_{df} princip jednoty *x*-u je v *x*-u samém

x je *akcidentálně jedno* =_{df} princip jednoty *x*-u je mimo *x*

V

„Zacházíte až tak daleko, že říkáte, že všechna tělesa, jejichž části jsou sjednoceny jen na způsob stroje [machinalement], nejsou substance, nýbrž pouhé stroje, čili shluky více substancí [aggregez de plusieurs substances]. ... Otevřeně Vám povím, že se tu jedná o pouhý spor o slova. ... Aby bylo možné takový závěr správně odvodit, bylo by nejprve zapotřebí definovat *substanci* a *substanciální* následovně: *Substancí* a *substanciálním* nazývám to, co má opravdovou jednotu [une vraie unité]. Avšak tato definice nebyla dosud přijata a každý filosof může stejným právem říci: *Substancí* nazývám to, co není modalitou či způsobem bytí [modalité ou maniere d'estre], a trvat proto na tom, že je paradoxní říkat, že v mramorovém kvádru není nic substanciálního, protože tento mramorový kvádr není způsobem bytí nějaké jiné substance.“ (Arnauld, *Dopis Leibnizovi*, A II, II, 153)

„Kdyby se můj názor, že substance vyžaduje opravdovou jednotu [une veritable unité], opíral pouze o definici substance, kterou bych razil proti zavedenému úzu, zajisté by ,se jednalo o pouhý spor o slova.' ... Avšak kromě toho, že filosofové běžně pracovali s tímto termínem stejným způsobem, když rozlišovali jedno o sobě [*unum per se*] a akcidentální jedno [*unum per accidens*], ... dovádím věci dále: nechávám terminologii stranou a věřím, že kde jsou pouze jsoucna shlukem [estres par aggregation], tam nejsou vůbec žádná reálná jsoucna [estres reels]. Každé jsoucno shlukem totiž předpokládá jsoucna nadaná opravdovou jednotou, protože svou realitu získává výhradně z těch jsoucnen, z nichž sestává [est composé], takže jestliže je každé jsoucno, z něhož sestává, opět jsoucno shlukem, v němž je opět třeba hledat další základ jeho reality, pak v něm není vůbec žádná realita; a onen základ nelze tímto způsobem – když bude potřeba v hledání stále pokračovat – nalézt nikdy.

... Zdá se také, že to, co tvoří [fait] esenci jsoucna shlukem je pouze způsob bytí [maniere d'estre] toho, z čeho toto jsoucno sestává; například to, co tvoří esenci vojska, jsou pouze způsoby bytí mužů, z nichž sestává. Tento způsob bytí tedy předpokládá substanci, jejíž esence není způsob bytí nějaké substance.“ (Leibniz, *Dopis Arnauldovi*, A II, II, 184-185)

VI

„Daruji ti sto tolarů, které mi dluží Titius; Titius tě pošle za Caiem, Caius za Maeviem; a budeš-li takto stále někam posílán, řekneš, že nikdy nic nedostaneš.“ (Leibniz, A VI, IV, 157)

VII

x je (roz)dělené_G IFF x vykazuje mnohost

„To, že je v [inse] nějakém místě, tj. že je složkou něčeho, říkáme o tom, o čem platí, že to chápavost klade, je-li kladeno něco dalšího, a to *eo ipso* a bezprostředně, tj. tak, že není třeba žádného vyvozování. To, co je takto v něčem a je s tím sourodé, se nazývá část, a to, v čem to je, se nazývá celek; neboli část je sourodá složka.“ (Leibniz, *Metafyzické základy matematiky*, GM VII, 19)

x je (roz)dělené_S IFF x vykazuje mnohost L-částí

VIII

„[i] V aktuálních jsoucnech je výhradně diskrétní kvantita Kontinuální kvantita je pak čímsi ideálním, co náleží možným jsoucňům a aktuálním jsoucňům *qua* možným. Kontinuum totiž zahrnuje neurčené části, zatímco v aktuálních jsoucnech není nic nevymezeného, neboť jakékoli dělení, které v nich lze provést, je provedeno. ... [ii] Části jsou aktuálně v reálném, nikoli v ideálním celku. Sami se však zaplétáme do labyrintu kontinua a do nevysvětlitelných rozporů, když směšujeme ideální jsoucna s reálnými substancemi tím, že hledáme aktuální části v řádu možných jsoucen a neurčené části v agregátu aktuálních jsoucen.“ (Leibniz, *Dopis de Volderovi*, GP II, 282)

IX

(i) $\forall x((x \text{ je dělitelné} \wedge x \text{ je reálné}) \rightarrow x \text{ je diskrétní kvantita})$

(ii) $\forall x((x \text{ je diskrétní kvantita} \wedge x \text{ je reálné}) \rightarrow x \text{ je aktuálně rozdělené})$

tudíž

(iii) $\forall x((x \text{ je dělitelné} \wedge x \text{ je reálné}) \rightarrow x \text{ je aktuálně rozdělené})$